

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itshak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

דען זיא האכען איהרען גאט =
 טערן געטרוצן , וואו דעם
 עוויגען איין גרייאל איזט ,
 אונד פאן איהם געהאסט
 ווירד, זיא פערברענגען זאגאר
 איהרע זאָהנע אונד טאָכטער
 דען גאָטטערן צועהרען :
 יג (א) אללעו , וואו איך
 אייך בעפעהלע ,
 זאללט איהר גענויא בעאָב =
 אַכטען : ניכטו הינצו טהון ,
 ניכטו דאָפּאָן געדומען :
 (ג) ווען איין פראָפּעט אָדער
 טריימער אונטער אייך אויף =
 שטעהט : אונד גיבט דיר איין
 פּאַרצייכען אָדער

יהוה אשר שָׁנָא עֲשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם
 כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם
 יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם :
 יג א אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מְצַוֶּה אֲתָם אֲרֹז תִּשְׁמְרוּ
 לַעֲשׂוֹת לְאֲדֹמְךָ עָלָיו וְלֹא
 תִּגְרַע מִמֶּנּוּ : פ

ב כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אֲזוֹ
 חֲלָם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אֹת אֲזוֹ

מופת

תרגום אונקלוס

רש"י

קדם יי דסני עבדין לשענתהון ארי
 אף ית־בניהון וית־בנותהון מוקדין
 בנורא לשענתהון :
 יג (א) ית כל פתגמא די אגא טפקד
 יתכוון יתיה תטרון למעבר
 לא־תוספון עלוהי וקא תמנעון
 מניה : (ג) ארי יקום בינה נביא אז
 חלם חלמא גיתו לה את אז
 מופתא

לפעור חורק אכן למרקולים זו היא עבודתו
 וקייב אכל זכוס וקטור וכסוך והשתחוויה
 אפילו שלא כדרכה חייב : (לא) כי גם את
 בניהם . גם לרבות את אבותיהם ואמותיהם
 אמר ר' עקיבא אכי ראיתי ארמי שכתתו לאביו
 לפני כלבו ואכלו :
 יג (א) את כל הדבר . קלה כחמורה :
 תשמרון לעשות . ליתן לא תעשה על
 עשה החמורים בפרשה שכל השמר לשון לא
 תעשה הוא לא שאין לוקין על השמר של עשה :
 לא תוסף עליו . קמשה טוטטות חמשה מינין
 בלולב ד' ברכות לברכת כהנים : (ב) ונתן
 אליך אות . בשמים כענין שנאמר בגדעון
 ועשית

באור

תועבה , על דרך משל לפי צורם שהאליל אכזרי היו מקריבים בני אדם לפניו , מבלי לחוס
 ולחמול אף על בניהם ובנותיהם , ומוה תקיש על השאר , שכלם תועבת ה' אשר שנא :
 יג (א) לא חסף , כבר אמרנו שהתוספת גם הוא נגרעת כי על ידה ישוב העיקר טפל
 והטפל עיקר : (ב) אות או מופת , כל ענין מושג המורה על מציאת דבר זולתו בקרא
 אות בלה"ק , או סימן בלשון רז"ל : ונראה שאות מלשון הנידו האותיות לחסור (ישעי' מ"א
 כ"ב) , שעל הרוב הסימן ההוא עורה על דבר שיהי טרם שיושג , אם שהוא נמשך ומסובב
 ממנו , או דומה אליו דמיון מה , וע"י כך נתעורר על ידי הסימן ההוא לזכור את המסומן
 בדרך הזכרון להתעורר על ידי הדברים הדומים : כענין הקשת בענן , שאמר עליה , והיתה
 לאות ברית ביני ובין הארץ יהי' בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן וזכרתי את הברית
 וגו' , שיהי' זכרון הברית נמשך ומסובב מראיית
 הקשת

ראה יג

מוֹפֶת: י וּבֵא הָאוֹת וְהַמּוֹפֶת
אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלַיךָ לֵאמֹר גִּלְגָּל
אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר

לא

תרגום אשכנזי סח

אָדער וואונדער : (ג) דאָז
פֿאַרצײכען אָדער וואונדער
טריפט אויך איין, דאָפֿאַן ער
דיר געזאָגט האָט, דאָכײַט
ער אָבער שפּרײַכט: לֵאמֹר
אונז אַנדערן גאַטטערן
פֿאַלגן, דײַ אײַהר ניכט

תרגום אונקלוס

מוֹפֶתא : (ג) וַיִּיְתֵי אֶתָּא וּמוֹפֶתָא
דִּי־טְלִיל עֲמָד לְמִיטְר נְהַךְ פֶּתֶר טַעֲוֹת
עֲמִינָא דִּי

לא

רשי

ועשית עמדי אות ואמר יהו כח חודש על הגוה
(שופטים ו') וגו': או מופת • בארץ אשכנז
לא תשמע לו ואם תאמר מפני מה כותן לו
הקב"ה ממשלה לעשות אות כי מנסה ה'
אלהים

באור

הקטת: וכן כאשר יאמר הנביא דבר שעתיד להיות, כגון שיהי' האל עמו, יאמר לכן יתן
ה' לכם אות, שיקרא שם בן אשת הנביא עמנאל, שהוא סימן לדבר שיהי' בדומה לו. וכן
מה אות כי אעלה בית ה' (ישעי' ל"ח כ"ב), שיקדם להודיע לו דבר המורה על עלייתו:
ומופת הוא פעולה כשגבת מכת התולדות, המכרעת את הכסף להאמין בדבר הפועל ההוא,
ולתולדות שהוא שליח השם אשר לו הכח והמשלה לעשו' במערכת התולדות כרצונו: מעתה
אות ומופת כרדפים מנד, שהמופת גם הוא אות על שליחת השליח, סימן ועדות וראי' על
כל אשר ידבר בשם ה', וכן האות כאשר יהי' כפלא וכשגב יין הטבע יקרא מופת: והן כדלות
מנד כאשר אמרנו, שכל מופת אות ולא כל אות מופת: ואמרו בספרי אות הוא מופת ומופת
הוא אות, אלא שדברה התורה בשני לשונות: הכוונה שבענין הזה אות ומופת הוראה אחת
להם, שהוא ענין כפלא המורה על דבר ומכריע להאמין בו: מעתה יאמר וכתן לך אות או
מופת, כגון שיאמר אני הנביא שלוח אליכם מאל השם, שתעבדו עבודה זרה פלונית, וזה
לכם האות שהוא שלחני, כי למחר יהי' כך וכך, או יעשה דבר פלא אשר, לברר בו
שהוא שליח השם הנכבד: וזהו שלא נשמע אל דברי הנביא, ולא נשמע באותותיו ומופתיו,
כי הנה נשכל ראשון הוא, שהכותן אות או מופת להכחיש מציאת השם יתעלה או סכמתו,
או ססדו וטובו עם בריותיו לב"ת, הוא כותר ומכחיש את דברי עמו סתירה נמורה ומחללת:
כי הדבר ידוע שכל המכחיש שלמות אחת משלמות הכורא, הוא כופר בכולם: והאומר ד"ו
שאין בךד חושב השם יתעלה לבלי תכלית, הוא מכחיש גם את יכלתו וידיעתו, וכן בכלם,
אי אפשר שידע באפ' משלמות הכורא יתעלה ויכחיש הכשארים, והו יסוד שמו הגדול, שכל
השלמות כלם בלי גבול וכלי תכלי' אחת הם במקו, ומיוחדות בתכלי' היסוד: ואיך אם כן
יברר ויביא ראיה שהוא שליח השם היכול על הכל, והוא בעצמו מכחיש במשלחו? לכן הנביא
האומר בשם ה' דבר וכותן אות או מופת, צריך שיסכים הדבר ההוא עם כל מה שידענו בכת
השכל מעצם הכורא ומחשיגיו, ואם לאו נביא שקר הוא, שהוא כותר את דברי עמו:
מעתה אם יבא האות או המופ' ההוא להדיח מעל ה' וללכת לעבוד אלהים אחרים, כגון
שיאמר השם הנכבד שלחני שתעבדו לפעור כי ה' שותף עמו במעשה בראשי', זהו כותר
לאמתו יתעלה, או שתאמינו שהשם הוא בעל תכלית או גשם או מעות משפט, והכלל כל
מה שיתנגד לאחת משלמות המיוחדות במקו בלי פרוז והנדלה, הנה הוא כותר דברי עמו,
ומעיד בעצמו שקר דבר, ומה לך עוד לשקור אחריו, לדעת אם המופת ההוא אמת אם לא?
אשרי שהוא מווייף מתוכו, ואין לך ראיה גדולה מו: לכן אשר לא תשמע אל דברי הנביא
ההוא: והנה מכות כל הפרשה כמו שכתב הרמב"ן ז"ל במתכבא לעבוד ע"ז, אבל במתכבא
בשם

לֹא יִדְעוּהֶם וְנִעְבְּדוּם: י לֹא
 תִשְׁמַע אֶל דְּבַר הַנְּבִיא הַהוּא
 אִם אֶל חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא
 כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
 לְדַעַת הִישָׁבֶם אֱהָבִים אֶת יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל־
 נַפְשְׁכֶם: ס אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 תֵּלְכוּ וְאֵתוּ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו
 תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֵתוּ
 תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן: י וְהַנְּבִיא
 הַהוּא אִם חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא
 ר' יוֹמֵת כִּי דְבַר־סָרָה עַל־יְהוָה

ניכט קעננט, אונד איהנען
 גאטטעוויגער ערווייזען:
 (ד) זא זאלל זי דען דען
 ווארטען דיזען פראפעטען
 אדער טריימערז ניכט גע-
 הארטען: דען דער עוויגע
 אייער גאטט ווילל אייך אויף
 דיא פראבע שטעללען, אום
 אן דען טאג צו ברייגען, אב
 איהר איהן, דען עוויגען
 אייערן גאטט פאן גאנצעם
 הערצען אונד פאן גאנצער
 זעלע ליבט: (ה) דעם
 עוויגען אייערן גאטט זאללט
 איהר נאכפאלגען, פאר
 איהם עהרפארט האבען:
 זיינע געבאטהע הארטען,
 זיינער שטימומע געהארטען,
 איהם דינען אונד איהם אג-
 האנגען: (ו) יענער פראפעט
 אדער טריימער אבער זאלל
 געטארטעט ווערדען, ווייל

אלהיכם
 ער אבפאלל געלעהרט האט, פאן דעם עוויגען,
 אייערם

תרגום אונקלוס

רש"י

לֹא יִדְעוּהֶם וְנִעְבְּדוּם: (ד) לֹא
 תִשְׁמַע אֶל דְּבַר הַנְּבִיא הַהוּא
 אִם אֶל חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא
 כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
 לְדַעַת הִישָׁבֶם אֱהָבִים אֶת יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל־
 נַפְשְׁכֶם: (ה) אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 תֵּלְכוּ וְאֵתוּ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו
 תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֵתוּ
 תַעֲבֹדוּ וְכוּ תִדְבְּקוּן: י וְהַנְּבִיא
 הַהוּא אִם חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא
 ר' יוֹמֵת כִּי דְבַר־סָרָה עַל־יְהוָה
 אלהיכם

אלהיכם אתכם: (ה) ואת מצותיו תשמרו
 תורת משה: ובקולו תשמעו: בקול הכנאים:
 ואתו תעבדו: במקדשו: וכו' תדבקון
 הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור מתים בקר
 חולים כמו שעה הקב"ה: (ו) סרה: דבר
 המוסר מן העולם שלא הי' ולא נברא ולא
 נותנו לדבר כן. דיטעוד"ורא בלע"ז.
 דיסט

אלהבון תהבון ויתיה תדחלון וית
 וקדמוהי תפלחון וכדחלתיה תקרבון: (ו) ונביא ההוא או חלם חלמא ההוא
 יתקמל ארי מליל סמא על יי

באור

בשם ה' לשמות בדברי תורה רבותיו דרשו שאם בא לעקור דבר אחד מן התורה, כגון שיתיר
 החזיר או אחת מן העריות לעולם כמשפט נביא שקר יעשה לו, אבל אם יתיר זה לקצת היינו
 להוראת שעה, כגון אליהו בחר הכרמל, אלו חייבים לשמוע אליו ולעשות ככל אשר יצונו:
 (ד) כי מנסה, עיין באור והאלהים נסה את אברהם, והטעם הוא נותן לכס יד ומקום
 להביא

אלהיכם המוציא אתכם
 מארץ מצרים והפך מבית
 עבדים לחירות מן היד
 אשר צוה יהוה אלהיך ללכת
 בה ובערת הרע מקרבך : ס
 כי יסיתך אחיך בן אמוך או בן
 בנד

אייערם גאטטע, דער איין
 אויז דעם לאַנדע מצרים
 געפֿיהרט אונד אויז דעם
 שקלאַפֿנהויזע ערלאָזט האַט,
 (אונד דיא אַבונכט געהאַכט)
 דיק אויז דעם וועגע צו פֿער-
 פֿיהרען, דען דיר דער עוויגע
 דיין גאָטט צו געהן געבאָטען :
 אויף זאַלבע וויזע זאַלר'וט
 דוא דען באַזען וועגשאַפֿען :
 (י) ווען דיק דיין לייבליכער
 ברודער, דיין

רש"י

תרגום אונקלוס

אלהכון די אפיק יתכון מארעא
 דמצרים ודפךק טבית עברותא
 לאטעויתך מן ארעא די פקדך יי
 אלהך לטקך פה ותפלי עבדך כיש
 מבינך : (י) ארי ימלכיך אחוה בר
 אמוך או ברך

(דיסטור"טור זל"א אבווענדונג) : והפך
 מבית עבדים . אפילו אין לו עליך אלא שפדאך
 דיו : (י) כי יסיתך . אין הסתה אלא גרוי
 שנאמר 'אס ה' הסיתך בי (שמואל ב' כ"ו)
 אמי"טרא זלע"ז (אינסיטע"ר זל"א אנטרייבן
 עררייטען) שמיאיו לעשות כן : אחיך . מאב
 או בן אמוך . מאה : חיקך . השוכנת בחיקך
 ומחקה כך אפקי"רא זלע"ז (והוא אפי"ע
 זל"א

באור

להוציא מחשבות לבכם אל הפועל ולהרגיל אתכם באמונתו עד שתתחזק האמונה ותהי' תכונה
 בנפשכם, כי אם תראו נפלאות מחודשות ומעשים נוראים מבהילים, ואף ע"פ כן לא תרהו
 ולא תפחדו ולא תשקרו באמונתו, כי אם תהיו כאמנים בצריתו, תתחזק האמונה בלבכם
 ותמשול בכל כחות ומדות הנפש לרדות בס כרצון ה' : וענין לדעת שתשוב הידיעה בכת
 להיו' ידיעה בפועל על ידי המעשה, שעל ידי הבחינה והנסיון ההוא יתברר ויודע תוקף
 אהבתכם : (ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו, כמו שהולך אחרי מורה דרך לא יסור ימין ושמש
 כי הוא בועט עליו שיביאו למקום חפץ : הרב קון, הנו"ן נוסף : (ו) סרה, תואר נפלא
 ורחל בתו באה (בראש' כ"ט ו'), כמשפט התואר הבא במקום שם המקרה, והענין דבר
 מעוות וסר מדרך הישר : וברש"י דיסטור"טור זלע"ז, והוא זל"א (אבווענדונג) : המוציא
 אתכם וגו' והפך, לא (כמ"ש הרמב"ן) שנשכיל זה איך ראוי לסור מה', כי כל זה הוא
 אות ומופת, והנה גם הוא בא ומופתו בידו, אלא שמתוויב אתה להדבק בא אמת מצד השכל
 וכמו שאמרו, אבל אחרי שהתאמת מציאותו ושלמותו מצד השכל, הרי כל הנסים שנעשו לך
 במצרים ועל היס מידו הם באים, ועליך לשמור מצותיו ומשפטיו, לכן יומת הכביא ההוא,
 אם הוא מקרבך, ולפיכך אמר ובערת הרע מקרבך : והעד שכן הוא הכוונה ממה שאמר בסמוך
 (י"א), להדיחך מעל ה' אלהיך המוציא וגו' ולהלן אין כאן לא אות ולא מופת, ולא נאמר
 שם המוציא וגו' להכחיש מופת שקר, כי אם לתת טעם למה שאמר וסקלתו באבנים, שהוא
 סייב סקילה, בעבור שבקש להדיחך מעל ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים, וכתן לך חקים
 ומשפטים ועליך לשמור : (ז) כי יסיתך, כל ענה שסופה פורענות קורא אותה הסתה,
 ותסיתני לבלעו חנם, אשר הסתה אותו איננו אמת, ויסיתו לעלות אל רמות גלעד
 (הרשב"ם) : וברש"י אין הסתה אלא גרוי שנאמר כי אם ה' הסיתך בי (שמואל א' כ"ו י"ט),
 אמיט"א זלע"ז, שמיאיו לעשו' כן : ואיני יודע לכוונו בלשון ההוא, והנראה שז"ל אינסיט"א
 זלע"ז

בְּנֵךְ אֲרִבְתָּךְ אוֹ אִשְׁתְּ חִיקָךְ
אוֹ רַעַךְ אֲשֶׁר כִּנְפִשְׁךָ בַּסֶּתֶר
לֵאמֹר נִלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֶתָּה
וְאַבְתִּיךָ: ^ח מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים
אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ
אוֹ הַרְחֵקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה
הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ: ^ט לֹא
תֵאבְדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו
ולא

דיין זאָהן, דייןע טאַכטער,
דיין ווייב איך דייןען אַרמען,
אַדער דיין דערצענזפריינד
הוימליך פֿערפֿיהרען ווילל,
אונד שפּריכט: קאַממע! וויר
וואַללען אַנדערן גאַטטערן
דינען, דיא וועדער דוא נאָך
דינע עלטערן געקאַנט האַבן:
(ח) פֿאַן דען גאַטטערן דער
פֿאַלקער, דיא אום אייך הער
וואַרנען, זיי מאַגען אייך
נאַהע, אַדער ענטפֿערנט פֿאַן
אייך זיין: פֿאַן איינעם ענדע
דער ערדע ביז צום אַנדערן:
(ט) זא ווילל יגע איהם ניכט
איין אונד גיב איהם קיין
געוואָר: אויך

תרגום אונקלוס

רש"י

בְּנֵךְ אוֹ אֲרִבְתָּךְ אוֹ אִשְׁתְּ קִיטָךְ אוֹ
חִיקָךְ די כִּנְפִשְׁךָ בַּסֶּתֶר לְמִיטֵר
נְהַךְ וְנִפְלַח לְמַעַנֹת עַמְטִיָּא דִּי לֹא
יָדַעְתָּ אֶתְּ וְאַבְתִּיךָ: ^ח טַמְעֹנֹת
עַמְטִיָּא דִּי בַּסֶּתֶר נִיבֹן דְּקָרִיבִין לְךָ
אוֹ דְּרַחֲקִין טַנְךָ טַסִּיפִי אַרְעֵאוּעַד
סִיפִי אַרְעֵא: ^ט לֹא תִיבִי לִיהוּ וְלֹא
תִקַּבֵּל לְמִיטֵרִיה וְלֹא

בל"א אַנקלעכנד - אַכהענגנד) וכן מִחִיק
הארץ (יחזקאל מ"ג) מִיסוד התקוע בארץ:
אשר כִּפְשֶׁךְ - זה אביך פירש לך הכתוב את
המניבין לך קל וזומר לאחרים: בסתר
דבר הכתוב נהווה שאין דברי מסית אלא
בסתר וכן שלמה הוא אומר כִּסְפֵךְ בַּעֲרֹב יוֹם
בִּצְאִינָן לִילֵהּ וּפִילֵהּ (משלי ז'): אשר לא ידעת
אתה ואבותיך - דבר זה נכאי גדול הוא לך
שאף האומות אין מניסין מה שמסרו להם
אבותיהם וזה אומר לך עזוב מה שמסרו לך
אבותיך: (ח) הקרובים אליך או הרחוקים
למה פרע קרובים ורחוקים אלא כך אמר

הכתוב מטעם של קרובים אתה למד טבן של רחוקים כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש
ברחוקים: מקנה הארץ - זו חמה ולבנה וכבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:
(ט) לא תאבד לו - לא תאבדנו לפי שכל ואהבת לרעך כמוך את זה לא תאבד:
ולא תשמע אליו - בהתחננו על כפשו למחול לו לפי שאמר עזוב תעזוב עשו לזה לא תעזוב:
ולא

באור

בלע"ז, והוא בל"א (אנטרויבן ערדייטן): אשת חיקך, האוכנת בחיקך ומדובקה בך (כן
הוא ברש"י כ"י, וברפוס נשתבש), אפיקי"א בלע"ז, (אף הוא נשתבש ברפוס וככ"ל, והוא
אפישע"ע, בל"א אַנקלעכנד, אַכהענגנד), וכן מחיק הארץ (יחזקאל מ"ג י"ד), מִיסוד
התקוע בארץ: רעך אשר כִּנְפִשְׁךָ, רעך אשר הוא לך כִּכְפֶּשֶׁךְ: (ח) מקצה הארץ, או
מאלהי העמים אשר הם מקנה הארץ ועד קנה הארץ: (ט) לא האבדו, בלב: ולא השמע,
במעשה

וְלֹא־תִחוּם עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא־
 תִחְמַל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו: כִּי
 הָרַג תִּהְרַגְנוּ יְדֵיךָ תִּהְיֶה־בְּיָדֵךָ
 בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־
 הָעַם בְּאַחֲרָנָה: יֵא וּסְקִלְתֶּם
 בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַקְיִיחַךְ
 מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
 יב וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ
 וְלֹא־יֹסְפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבַר הָרַע

אויך זאלל דיין אויגע זיינער
 ניכט שאַנען, דוא זאללזט
 קיין ערבארמען מיט איהם
 האַבען, אונד דיא זאָכע ניכט
 בעדעקען: (י) זאָנדערן אום
 ברינגען זאללזט דוא איהן,
 דייע האַנד זייא צוערוט אַן
 איהן, איהן צו טאָדטען: אונד
 זאָדען דיא האַנד דען גאַנצען
 פֿאַרקען: (יא) שטייניגען
 מוסט דוא איהן, דאָס ער
 שטערבע: ווייל ער דיק פֿאַן
 דעם עוויגען דייען גאַטט
 האַט אַכפֿידרען וואַללען,
 דער דיק אויז דעם לאַנדע
 מצרים, אויז דעם שקלאַפֿען
 דווע געפֿיירט האַט:
 (יב) דאָמיט דיא געזאַמטע
 פֿערנער

הזה

נאָטציאָן עז האַרע אונד זיך פֿירכטע: אונד ניאמאַנד אונטער אייך פֿערנער

תרגום אונקלוס

רש"י

וְלֹא תִחוּם עֵינֶיךָ עָרֹוּהִי וְלֹא־תִרְחַם
 וְלֹא־תִכְסֶי עָרֹוּהִי: (י) אַרִי מְקַטֵּל
 תִּקְטִלְנִיהָ יְדֵיךָ תִּהְיֶה בֵּיהּ בְּקַדְמֵיתָא
 לְמִקְטִלֶיהָ וְיָדָא דְכָל־עַמָּא
 בְּבִתְרֵיתָא: (יא) וְתִרְגְּמִנִּיהָ בְּאֲבָנִיא
 וַיִּמּוֹת אַרְיָ בְּעָא לְאַטְעִיּוּתָךְ מִדְּחַלְתָּא

ולא תחוס עיניך עליו. לפי שנאמר לא תעמוד
 על דם רעך על זה לא תחוס: ולא תחמול.
 לא תהפוך בזכותו: ולא תכס' עליו. אם אתה
 יודע לו חובה איך ראשי לשותק: (י) כי הרג
 תהרגנו. (אם יבא מבית דין וכאפי החזירהו
 לחובה) יבא מבית דין חייב ל תחזירהו לזכות:
 ידך תהי' בו בראשונה. מנוה ביד הכיסת
 להמיתו

דַּי אֱלֹהֶיךָ דִּאֲפַקְךָ מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֹתָא: (יב) וְכָל יִשְׂרָאֵל
 יִשְׁמְעוּ וְיִרְחִלוּ וְלֹא יֹסְפוּ לְמַעַבְדַּר בְּפִתְגָמִיא בִּישָׂא
 הדין

באור

במעשה: ולא החוס, אף שהוא אהובך: ולא החמול, אף שהוא אדם: ולא חכסה
 עליו, אף שהוא ממשפחתך וקרוביך לא תכסה משאת חרפה על קרוביך ותגלה הדבר: (י) כי
 הרג תהרגנו, כשיבא מנ"ד חייב על פי שמועתך: בראשונה, אוהי' כתוב ראשונה הי' תואר
 אל היד, ועתה שנאמר בראשונה נריכים אכתנו אל הכלל אשר זכרנו פעמים רבות, והוא שכל
 שם המופשט מהתואר בא בלשון הקודש נסימן נקבה: (יא) וסקלחו, פירש מה תהא מיתתו:
 (יב) ויראון, הכו'ן נוסף: (יד) בני בלועל, בלי עול, שפרקו עולו של מקום. (רש"י)
 והוא מספרי: ורד"ק אמר שהוא כנוי לרשע, כגון תפלה שלא יעלה ולא יכליק: ותכבון
 שהוא הסוף המעל', שאין בקרבם מעלת האדם, והם נעדרים ומשוללים מכל מעלה, (ובל"ח
 נידערטרעכטיג)

יהוה בקרבך: ס יג כִּי־תִשְׁמַע
 בְּאַחַת עֲוֹנוֹתֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 נָתַן לְךָ לְשֹׁבֵת שָׁם לֵאמֹר:
 יד יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי־בְלִיעֵל
 מִקִּרְבְּךָ וַיִּדְיָחוּ אֶת־יֹשְׁבֵי עִירָם
 לֵאמֹר גַּלְבָּה וְנַעֲבְדָה אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם:
 טו וּדְרָשְׁתָּ וַחֲקַרְתָּ וּשְׁאַלְתָּ
 הַיֹּטֵב וְהַיָּהָ אֵמֶת נִכּוֹן הַדָּבָר
 נַעֲשֶׂתָהּ הַהוֹעֲבֵהָ הוֹאֵרָה
 בְּקִרְבְּךָ: טז חֲכֵה תִּכֵּה אֶת־

ישיבי

פֶּעֶרְנֵעַר דַּעֲרַגְלִייעֵן באָזען
 אױנטערנעהמע: (יג) ווען דוא
 פֶּאָן אױנער דער שטאַדטע ,
 דיא דער עױגע דיין גאַטט
 דיר צור וואָהנונג גיבט , דיא
 נאַכ־ריכט דהערזט: (יד) ען
 זייא אױן רוב־לאָזען געױנדעל
 פֶּאָן דיר זעלבזט אױזגעגאַנג־
 גען , אונד האַבע דיא אױן־
 וואָהנער זײנער שטאַרט
 פֶּער־פֿיהרט אונד געשפּראַ־
 כֶּען: קאַממט , וויר וואָללען
 אַנדערן גאַטטערן דינען ,
 דיא אַיהר ניכט קעננט:
 (טו) דוא ווירזט גענויא אונ־
 טערױכען , נאַכ־פֶּאַרשען אונד
 דײך בעפֿראַגען: אונד פֿינדען
 דאַס דער בעריכט וואָר אונד
 געױיס , אונד דיזע שאַנד־
 טהאַט אונטער אײך געשעהן

זייא: (טו) זאָ וואָללזט דוא

דיא

רש"י

תרגום אונקלוס

להמיתו לא מת בידו ימות ביד אחרים שכאמר
 ויד כל העם וגו': (יג) לשבת שם פרט
 לירושלים שלא כתנה לדירה: כי שמע לאמר:
 אומרים כן יצאו וגו': (יד) בני בליעל בלי
 עול שפרקו עולו של מקום: אנשים ולא נשים:
 יושבי עירם ולא יושבי עיר אחרת מכאן אמרו
 אין כעשית עיר הכדחת עד שידחו' אנשים ועד
 שיהיו מדיחה מתוכה: (טו) ודרשת וחקרת
 ושאלת היטב: מכאן למדו שבע חקירות
 מרצו המקרא כאן יש שלש דרישה וחקירה
 והיטב ושאלת אינו מן המכין וממנו למדו
 בדיקות ובמקום אחר הוא אומר ודרשת היטב
 ודרשו השופטים היטב ועוד במקום אחר הוא
 אומר ודרשת היטב ולמדו היטב היטב לגזרה
 שיה ליתן האמו' של זה בזה: (טז) הכה תכה

הרין בייך: (יג) ארי תשמע בחדא
 מקרבך ריי אלהך יחב לך למתב
 תמן למימר: (יד) נפקו נכרין בני
 רשעא מפניך ואטעיו יתדיתבי
 קרתהון למימר נהד ונפלה למעות
 עממיא די לא ידעתון: (טו) ותתבע
 ותברזק ותשאל יאנת והא קושטא
 פיון פתגמא אתעבידת תועבתא קרא
 בייך: (טז) נמקא תמחי ית יתבי

אם איך יכול להמית במיתה הכתובה בהם

המיתם

באור

בידטרעכטיג: (טו) היטב, תואר פעל הדרישה והחקירה והשאלה: אמת נכון, קיום
 אחר קיום לחזק: (טז) לפי הרב, כמו עם פי הרב, פי הוא הכד הסדוד והשנון: החרם,
 כתרגומו גמר, וענינו כליון נמרץ, והעד לפי חרב: אחה, את העיר, שתחרוב הבתים
 ותמתן

ניא
 אין
 יתב
 גמ
 לפ
 תב
 א
 ותב
 הע
 כי
 מוכ
 פעל
 ובא
 אלה
 לשמו
 (יח)
 בו

דיא איינוואהנער דערועלבען
 שטאדט מיט דער שארפע
 דעו שווערדו נידעררוהיען:
 דיא שטאדט, נעכט אללעם
 וואו דרינען איזט, ביז אויף
 דאז פיר, צור שארפע
 דעו שווערדו פערדאממען:
 (יז) דיא זאמטליכע בייטע
 דער שטאדט אבער זאללזט
 דוה מיטטען אויף דער
 שטראסע צוזאממען ווער
 פען: אונד זאדען דיא
 שטאדט מיט איהרער גאנצען
 בייטע אנצינדען אונד דעם
 עוויגען דיינעם גאטט צו
 עהרען פאלליג פערברענגען
 לאסען: ויא זאלל עוויג איין
 שטיינהויפען בלייבען, אונד

יְשִׁבֵי הָעִיר הַהִיא לְפִי־חֶרֶב
 הַחֶרֶם אֶתְּהָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־
 בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִי־חֶרֶב:
 וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־
 תוֹךְ רֶחֱבֶהּ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת־
 הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כְּלֵי־
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהֵיטֵתָ תָר עוֹלָם
 לֹא תִבְנֶה עוֹד: יח וְלֹא־יִדְבֹק
 בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן
 יָשׁוּב יְהוָה מִחֶרְוֹן אֲפֹ וְנִתְּן לְךָ

רחמים

ניאמאלו ווידר ערבויעט ווערדען: (יח) פאן דעם פערבאנטן לאס ניכט דאז מינדעזטע
 אין דיינען האנדען בלייבען: דאמיט דער עוויגע פאן ווינעם צארגע נאכלאסע, אונד
 שענקע דיר בארמהערציגקייט

תרגום אונקלוס

רש"י

המיתם באחרת: (יז) לה' אלהיך. לשם
 וכשילוי: (יח) למען ישוב ה' מסרון אפני.
 שכל זמן שע"א בעולם חרון אף בעולם:
 לא

יתבי קרתא תהיא לפתגם דחרב
 גמר יתה ויתפלדי בה וית בעירה
 לפתגם דחרב: (יח) וית כל עראה

תכנוש לגו פתאה ותוקיד בנירא ית קרתא ויתפלעדאה גמיר קרם יי
 אלהך ותהי תל חריב לעלם לא תתבני עוד: (יח) ולא ידבק בידך מדעם
 מן חרמא בריל דיתוב יי מתקוף רוגזיה ויתן לך
 רחמין

באור

ותנתן כל בכייה: לפי חרב, מוסב על הבהמה, או שיהי' חרב שם כולל כל כלי ברזל
 העשויים להרוג ולכתוך חיותות בתים ומגדלים: (יז) ואח כל שללה, רכושא אשר הוא לשלל,
 כי אס אין בעלים הכל הוא לשלל ולבו: ושרפת באיש, על הרוב כשאתה מוכא שריפה אתה
 מוכא באש, וכשאתה מוכא רחיפה אתה מוכא במיט, והוא מעבע הלשון: כליל, מוסב על
 פעל השריפה, כלומר שלא יאר מהעיר ומשללה כלום, והוא תאר הפעל (אדווערביום),
 וצא פלס שם המוקרה בלי שמו כדיו, והראש"ע שלא הי' בידו הכלל הזה פי' כליל לה'
 אלהיך, כללה לה' אלהיך בעבור כבוד השם תשרפני, והוא נגד הטעמים: לה' אלהיך
 לשמו וכשילוי: (רש"י): חל, מגורת הר גבוה ותלול: (הראש"ע), שיהא גל אבנים:
 (יח) ולא ידבק בידך, דרך מליצה כמי שעסק בדבר מאוס וסרוס ורואה על ידו שאינו דבק
 בו כלום מן הדבר ההוא: מאומה, שם לדבר שלא נודע: (יט) כי תשמע, אס תשמע:
 לא

19 א יט א (5)
 והנה...
 חנוכה...

רַחֲמִים וְרַחֲמִיךָ וְהִרְבֵּךְ כַּאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: יט כִּי תִשְׁמַע
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר אֶת־
 כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
 הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: ס רַבִּיעִי יד א בְּנִים
 אֲתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא
 תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׂמְנוּ קָרְחָה
 בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת: כ כִּי עִם קְדוֹשׁ

בארמהערציגקייט, זא דאס
 ער ויך דיינער ערבארמע אונד
 דיך וידער פערמעהרע, וויא
 ער דיינען פאטערן צוגעשוואָן
 רען: (יט) אין זא פערן דו
 דער שטימע דעו עוויגען
 דיינען גאטטעו געהארבזט,
 אונד זיינע געבאטהע, די
 איך דיר יעצט פארטראגע,
 האלטעט: דאס דוא אלזא
 טהוט, וואו אין דען אויגען
 דעו עוויגען דיינען גאטטעו
 רעכט איזט:

יד (א) איהר ויך קינדער
 דעו עוויגען, אייערו
 גאטטעו: איהר מיסט אייך

אלזא, בייא אינער לייכע, קיינע וואונדען איינשניידען, אויך קיינע פלאטטע צווישען
 דען אויגען שעערען: (כ) דען דוא ביזט איין, דעם

תרגום אונקלוס

רש"י

רַחֲמִין וּרְחִמֵיךָ עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינָה כְּמֵא דִּי
 קָיָם לְאַבְרָהָם: (יט) אַרְי תִּקְבֵּל
 לְמִיטְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִיטְרַת פְּלִי-
 פְּקוּדָתֵי דִּי אָנָּה מְפַקְדָּה לְךָ יוֹמָא
 דִּי לְמַעַבְדֵי דְּפִשְׁרֵי קָדְשׁ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
 יד (א) בְּנִין אֲתוֹן קָדְשׁ יְיָ אֱלֹהֶיכוֹן
 לֹא תִתְחַמְּטוּן וְלֹא־תִשְׂוֹן

יד (א) לא תתגודדו. לא תתנו גדולה
 ושרט בבשרכ' על מת כדרך שהאמוריים
 עושים לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויין
 להיות נאים ולא גדולים ומקורחים: בין
 עיניכם י' אבל הפדחת ובמקום אחר הוא אומר
 ולא יקרשו קרסה בראש לעשות כל הראש
 כבין העינים: (ב) כי עם קדוש אתה קדושת
 עמך

מְרַט בֵּין עֵינֵיכוֹן עַל מֵית: (ג) אַרְי עִם קְדִישׁ

את

באור

יד (א) לא החגדרו, כלכתיב ויתגודדו כמאפעס נמרבות וברמחיס, לא תתנו גדולה
 וקרסה בראשיכם, כדרך שהאמוריים עושים, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם
 ראויים להיות נאים, ולא גדולים ומקורחים. (רש"י): בין עיניכם, אבל הפדחת, ובמקו'
 אחר הוא אומר ולא יקרשו קרסה בראש (ויקרא כ"א ה'), לעשו' כל הראש כבין העינים.
 (רש"י): לטח, בשביל מת: וטעם בניו אתם, אחר שתדעו שאתם בניו לשם והוא איהב
 אתכם יותר מהאב לכן אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לט' הוא, ואם
 לא תביטוהו: כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עליו, כן תעשו גם
 אתם כי עם קדוש אתה ואיך כאשר כל הגוים, על כן לא תעשה כמעשיהם (לנער עמך
 בשביל מתך יותר מדאי וק"ו בן בניו של ק"ו לתת גדולה ושרט בבשרכם שהוא דבר מתועב לפני
 המקום, שנראה כאלו תחשוב שהשם עשה זאת להרע לך). (הראב"ע), ולא ואסור הכתוב
 הנבי, כי העבד יתעורר לבכות נפרוד האוהבים ומודים אף בניים (ואין רמון השם יתעלה
 להכחיש

אה
יהו
מכ
הא
כל
אש
וש
ואו
בה
שכ
את
למן
די
כל
תור
(ה)
וריו
בעי
מל
להכ
סמן
והי
יות
בלג
ולא
(ד)